

Цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

УДК 347.78

Ярмолюк Анастасія Андріївна

*Аспірантка кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Yarmoliuk Anastasiia

*PhD Student of the Intellectual Property and Information Law Department
Educational and Scientific Law School of
Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID: 0000-0002-2844-9040*

**ВПЛИВ КОНЦЕПЦІЇ ВІДКРИТИХ ІННОВАЦІЙ НА
ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ
THE INFLUENCE OF THE CONCEPT OF OPEN INNOVATION ON
THE LEGISLATION IN THE FIELD OF INNOVATIVE ACTIVITY
AND INTELLECTUAL PROPERTY OF UKRAINE**

***Анотація.** Дослідження пропонує комплексний погляд на діалектику відкритих інновацій і правових проблем належної охорони прав інтелектуальної власності, оскільки в дослідницькій літературі лише теоретико-методологічні аспекти отримали фрагментарну увагу. Автор детально розглядає зміст концепції «Відкриті інновації 2.0». Так, використання відкритих інновацій може приймати різні форми від внутрішнього та зовнішнього ліцензування майнових прав інтелектуальної власності, спін-оф і спін-аут моделей, спільного розвитку, дослідницьких спільних підприємств до краудсорсингу відкритих інновацій, який є*

характерним для відкритого інноваційного процесу «ззовні-всередину». Основний зв'язок між цими формами полягає в тому, що відкриті інновації спричиняють обмін об'єктами права інтелектуальної власності між різними суб'єктами інноваційної діяльності з метою спільного створення та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності. Автор дійшов висновку, що необхідно розрізняти відкриті інновації від програмного забезпечення з відкритим кодом, не пов'язаного з обмеженнями на подальшу модифікацію, але зі збереженням інформації про первинне авторство й внесені зміни. Розглянуто роль концепції відкритих інновацій у сприянні розвитку інституту патентування, що зумовлює, зокрема його функцію каталізатора технологічної співпраці на умовах ліцензійних договорів. Автор визначив необхідність ґрунтовного аналізу теоретичних і практичних проблем щодо передумов розвитку відкритих інновацій в Україні, особливостей імплементації правових засад концепції відкритих інновацій в українське законодавство у сфері інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, механізмів співтворчості суб'єктів інноваційної діяльності із вектором на інтеграцію внутрішніх і зовнішніх технологічних знань саме з позиції права інтелектуальної власності.

Ключові слова: концепція відкритих інновацій, охорона прав інтелектуальної власності, інтелектуальна власність, інноваційна діяльність, інноваційний процес, відкрита інноваційна екосистема.

Summary. *The paper offers a comprehensive look at the dialectics of Open Innovation and legal problems of proper protection of intellectual property rights, since only theoretical and methodological aspects received fragmented attention in the research literature. The author examines in detail the content of the «Open Innovation 2.0» concept. Thus, the use of Open Innovation can take various forms, from internal and external licensing of intellectual property rights, spin-off and*

spin-out models, co-development, research joint ventures to crowdsourcing of Open Innovation, which is characteristic of the Open Innovation process «outside-in». The main connection between these forms is that Open Innovation involves the exchange of objects of intellectual property rights between different subjects of innovation activity for the purpose of joint creation and commercialization of objects of intellectual property rights. The author came to the conclusion that it is necessary to distinguish Open Innovations from Open-source software, which is not associated with restrictions on further modification, but with the preservation of information about the original authorship and the changes made. The role of the concept of Open Innovation in promoting the development of the Patenting Institute, which determines, in particular, its function as a catalyst for technological cooperation under the terms of license agreements, is considered. The author identified the need for a thorough analysis of theoretical and practical problems regarding the prerequisites for the development of Open Innovation in Ukraine, the peculiarities of the implementation of the legal basis of the concept of Open Innovation in Ukrainian legislation in the field of innovation activity and Intellectual Property, mechanisms of co-creation of subjects of innovation activity with a vector for the integration of internal and external technological knowledge precisely from the standpoint of Intellectual Property Law.

Key words: *concept of Open Innovation, protection of intellectual property rights, Intellectual Property, innovation activity, innovation process, Open Innovation Ecosystem.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Відкриті інновації набувають все частішого використання в різних країнах світу, оскільки все більше суб'єктів інноваційної діяльності прагнуть співпрацювати в дослідженнях і розробці інноваційних продуктів. Партнерство в

правовідносинах в умовах використання концепції відкритих інновацій може приймати різні форми, включаючи спільну розробку, спільне підприємство, спільне дослідження та ліцензування майнових прав інтелектуальної власності. Водночас відкриті інновації та охорона прав інтелектуальної власності довгий час позиціонувалися як суперечливі концепції. Актуальність теми даної статті обґрунтовується тим, що з 23 червня 2022 року Україна набула статус кандидата на членство у ЄС, тому перед нашою країною стоїть нагальне завдання опрацювання стратегії інноваційного розвитку України в умовах викликів глобалізації, що дозволяє відкрити перспективи для започаткування новітньої інноваційної моделі розвитку країни та забезпечення конкурентоспроможності її економіки «Відкриті інновації 2.0».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми розвитку відкритих інновацій, визначаючи їх принципи, ознаки та форми впровадження, розглядали у своїх роботах Г. О. Андросук [2], Д. Бенезек [3], А. Брем [4], Т. Гжегорчик [8], М. Керлі [5], О. П. Орлюк [14], Дж. Хагедорн [9], В. К. Хаустов [24] та інші автори. Водночас більшість із науковців вивчають концепцію відкритих інновацій виключно з погляду економічної теорії. Тому, відсутність комплексного аналізу викликає необхідність дослідження парадигми «Відкриті інновації 2.0» комплексно з юридичної, технологічної та управлінської позицій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є створення методологічної основи впровадження сучасної міжнародної інноваційної концепції «Відкриті інновації 2.0» в законодавство України у сфері інноваційної діяльності та інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На доктринальному рівні представлена позиція, що концепція «Відкриті інновації 2.0» охоплює

окрім спільних досліджень і розробок, передачі технологій, ліцензування майнових прав інтелектуальної власності, краудсорсингу відкритих інновацій ще й програмне забезпечення з відкритим кодом (наприклад, TensorFlow від Google), яку вважаємо досить суперечливою. Важливо зазначити, що зазвичай відкриті інновації не стосуються безкоштовного розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, передбачаючи сплату ліцензійних платежів. Тоді як відкритий вихідний код застосовує механізм безкоштовного ліцензування технологій. У такий спосіб, передбачаючи видачу різних ліцензій на програмне забезпечення, феномен програмного забезпечення з відкритим кодом (вільного програмного забезпечення) запропонував альтернативну модель розробки програмного забезпечення, підхід якої до концепції охорони прав інтелектуальної власності значно відрізняється від підходу традиційного пропріетарного програмного забезпечення. Необхідно наголосити, що сьогодні патентні дослідження з відкритим вихідним кодом у сфері ІТ є достатньо поширеними, але ще не досягли розповсюдження в інших галузях високих технологій. Наприклад, Tesla є представником патентної стратегії з відкритим кодом у сфері високих технологій, що непов'язані з ІТ.

Патентний відкритий вихідний код, розроблений на основі спільного використання інноваційних продуктів і програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом, безсумнівно, є потужною підтримкою для обміну технологіями [10]. Водночас такий відкритий код як заохочує розвиток інновацій, так і забезпечує охорону прав інтелектуальної власності оригінальних творців за допомогою юридично обов'язкових угод. Інші стейкхолдери можуть вивчати та застосовувати ці патенти або свідоцтва, а також покладатися на них для розробки інноваційних продуктів згідно з обмеженнями відповідних угод і правил, однак без проходження тривалого процесу патентного ліцензування майнових прав інтелектуальної власності. Повертаючись до прикладу Tesla, відкриття нею своїх патентів для вільного

використання не означає безумовне відкриття патентних пулів, оскільки користувачі повинні дотримуватися умов загальної угоди щодо відкритого патентного коду. Розглянута компанія, користуючись перевагами загальної угоди щодо відкритого патентного коду, може відкривати все більше патентних пулів лише з кількома своїми патентами, робити їх безкоштовними для використання з метою побудови спільної платформи, використовуючи переваги уніфікованих технологічних стандартів. Водночас, незважаючи на те, що користувачі патентів здійснюють безкоштовне використання патентів Tesla, ця компанія не подає до суду позов на будь-якій підставі щодо порушення прав інтелектуальної власності, наприклад, на торговельну марку або комерційну таємницю, оскільки це призведе до ризику втрати власних прав інтелектуальної власності та інтересів користувачів.

Отже, концепція відкритого вихідного коду походить від ІТ-галузі, а також зазвичай відноситься до програмного забезпечення з відкритим кодом. Патентування з відкритим кодом, зі свого боку, представляє новий спосіб охорони прав інтелектуальної власності. У порівнянні з традиційними засобами патентної охорони, такими як патентні пули, патентний відкритий код змінює концепцію охорони прав інтелектуальної власності, спрямовує потужний акцент на обмін інноваційними технологіями, усуває процес патентного ліцензування майнових прав інтелектуальної власності, значно полегшуючи застосування запатентованих інноваційних технологій.

Інтеграція України до Європейського дослідницького простору (ERA) за допомогою виходу на нові технологічні та інноваційні ринки та створення сприятливих умов для комунікації між українськими дослідниками та вченими з країн ЄС надає вагомі можливості для розвитку національної дослідницької системи. У такий спосіб концепція відкритих інновацій є

провідним елементом наукових інновацій і тісно взаємопов'язана з парадигмою «Відкрита наука».

Новітня парадигма «Відкриті інновації 2.0» (Open Innovation 2.0) спрямована на те, щоб допомогти суспільству та промисловості запровадити значні структурні зміни та отримати переваги за допомогою цифрових інновацій у формі спільного створення та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності в межах відкритих інноваційних екосистем. Як зазначають М. Керлі та Б. Салмелін, відкриті інновації – систематичний процес, за допомогою якого інноваційні ідеї можуть передаватись між організаціями. З одночасною появою багатьох проривних цифрових технологій стало очевидно, що потрібен абсолютно новий підхід до інновацій, який включав би технологічний, суспільний і політичний аспекти. На відміну від інших інноваційних методологій «Відкриті інновації 2.0» – нова парадигма, яка заснована на принципах інтегрованої співпраці, спільно створених об'єктів права інтелектуальної власності, експоненційних технологій і швидкого впровадження, часто прискореного інноваційними методами, заснованими на прототипуванні та експериментуванні, а також вимагає узгодження між відкритими інноваційними екосистемами з метою пошуку та запровадження інновацій для досягнення сталого розвитку [5].

На доктринальному рівні обговорюється роль механізмів охорони прав інтелектуальної власності, які підсилюють або блокують відкриті інновації. Деякі автори визнають, що механізми охорони прав інтелектуальної власності підтримують відкриті інновації [9; 12], тоді як інші науковці зазначають, що належна охорона прав інтелектуальної власності та, зокрема інститут патентування перешкоджає відкритій інноваційній діяльності [1]. Не погоджуємось із позицією, що належна охорона прав інтелектуальної власності створює перешкоду для суб'єктів інноваційної діяльності у використанні практики відкритих інновацій.

Оскільки, вважаємо, що концепція відкритих інновацій передбачає обмін об'єктами права інтелектуальної власності з метою спільного створення та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності. Також результат спільної інтелектуальної, творчої діяльності набуває належної охорони прав інтелектуальної власності. Наприклад, промислові зразки сьогодні є найефективнішою формою для малих і середніх інноваційних підприємств для охорони своїх прав інтелектуальної власності у відкритому інноваційному співробітництві [4] для зменшення ризику імітації.

Можна дійти висновку, що концепція відкритих інновацій сприяє патентуванню об'єктів права інтелектуальної власності, оскільки на відміну від відкритих інновацій парадигма закритих інновацій передбачає, що науково-дослідна робота виконується всередині суб'єкта інноваційної діяльності без зв'язків із зовнішніми технологічними партнерами, самостійно керуючи всіма етапами інноваційного процесу. Традиційна концепція закритих інновацій також призводить до нерозвиненості патентів, оскільки ті, які не були комерційно використані їх правоволодільцем, можуть втратити чинність [3]. У відкритій інноваційній діяльності основне використання патентів або свідоцтв після співпраці в правовідносинах зосереджено на спільному використанні інноваційної продукції. Коли майнові права інтелектуальної власності на результат інтелектуальної, творчої діяльності легко розділити та подано понад одну заявку на патент або свідоцтво, суб'єкти інноваційної діяльності можуть вирішити розділити патентний портфель і здійснювати позаліцензування технологій (out-licensing the technologies) або відчуження майнових прав інтелектуальної власності на інноваційну продукцію. У випадках, коли нелегко розділити майнові права інтелектуальної власності, наприклад, на винахід між технологічними партнерами, в розподілі майнових прав інтелектуальної власності на результати партнерства може допомогти правовий механізм спільного патентування.

Отже, патенти або свідоцтва присутні як структурний елемент на всіх етапах процесу відкритих інновацій. Спочатку вони сприяють надходженню науково-технічних знань і об'єктів права інтелектуальної власності через внутрішньо ліцензійні договори (in-licensing contracts). Потім вони допомагають координувати генерацію науково-технічних знань різними співавторами. В підсумку, вони допомагають у видачі ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності. У такий спосіб суб'єкти інноваційної діяльності є не лише виробниками інноваційної продукції, але й активними користувачами об'єктів права інтелектуальної власності на кожному етапі процесу відкритих інновацій. Якість патентної інформації може впливати не тільки на створення, використання та поширення інноваційної технології, а також і на розвиток відкритих інновацій. Потрібно наголосити, що багато змін протягом терміну дії патенту або свідоцтва не оприлюднюються. Наприклад, сьогодні в більшості країн світу спостерігається нагальна проблема, коли інформація про справжніх користувачів патентів або свідоцтв часто є недоступною. Якщо заявники та правоволодільці перераховані в правоохоронному документі та, отже, є відкритими, суб'єкти права інтелектуальної власності не зобов'язані розкривати зміни після відчуження майнових прав інтелектуальної власності. Інформація про ліцензії, зокрема ексклюзивні ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності може зберігатися у таємниці або коли патент або свідоцтво відчужується іншому стейкхолдеру. Для вирішення цієї проблеми слід запропонувати забезпечення оприлюднення будь-яких змін протягом терміну дії патентів або свідоцтв в прозорих базах даних, що зменшить ризик патентного тролінгу, збільшить стимули для відкритих інновацій через співпрацю в правовідносинах між суб'єктами інноваційної діяльності, а також дозволить ідентифікувати правоволодільцев патентів або свідоцтв за допомогою

пов'язаних правоохоронних документів, а потім залучити пов'язані команди досліджень і розробок.

У такий спосіб концепція відкритих інновацій базується на широкій мережі та спільній творчій співпраці в правовідносинах між усіма суб'єктами інноваційної діяльності, що охоплює не тільки традиційні форми ліцензування майнових прав інтелектуальної власності та співпраці. Щоб вирішити європейський парадокс, ЄС розглядав покращення співпраці між промисловими суб'єктами господарювання та закладами вищої освіти як важливу особливість проєкту відкритих інновацій ще з часів Європейського співтовариства (European Community). Отже, одним із важливих аспектів успішного розвитку інноваційної діяльності, окрім достатніх прямих інвестицій в академічні або приватні дослідження та розробки, є ступінь співпраці між університетами та інноваційними підприємствами через трансфер технологій (наприклад, партнерства з досліджень та розробок, ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності та відокремлені підприємства (спін-оф модель)) [6, с. 34].

Порядок денний Європейської комісії щодо відкритих інновацій спрямований на покращення нормативно-правової бази для розвитку інноваційної діяльності. Як зазначив Європейський комісар з досліджень, науки та інновацій К. Моедас, відкриті інновації передбачають залучення значно більшої кількості стейкхолдерів до інноваційного процесу, від дослідників до інноваційних підприємств, урядів, користувачів інновацій та інших представників громадянського суспільства, що означає створення відкритих інноваційних екосистем, збільшення інвестицій і залучення більшої кількості суб'єктів господарювання та регіонів до економіки знань [7, с. 7].

Погоджуємось із Г. О. Андрощуком, що без реальних кроків держави в напрямку реалізації Лісабонської стратегії, Стратегії Європа 2020 – ініціатива Інноваційний союз, Дублінської декларації 2013 року – Відкриті

інновації 2.0, Європейської хмарної ініціативи, Стратегії єдиного цифрового ринку, визначення пріоритетів щодо проведення наукових досліджень і розробок рухатись у цьому напрямку практично неможливо. Основними напрямками стратегії розвитку Національної системи охорони інтелектуальної власності слід вважати питання політики держави щодо повномасштабної охорони прав інтелектуальної власності, а також захисту прав на ці об'єкти від несанкціонованого використання; державної політики щодо результатів розробок, створюваних за рахунок коштів державного бюджету тощо [2, с. 19].

Ще в розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17.01.2018 р. № 67-р (зі змінами) було зазначено, що одним із важливих елементів Єдиного цифрового ринку Європи (Digital Single Market), а також складовою парадигми «Відкриті інновації – Відкрита наука – Відкритість до світу», яка розвивається в рамках Європейського дослідницького та інноваційного простору, є розбудова Європейської хмари відкритої науки та Європейської інфраструктури даних [20].

Як справедливо зазначено в проєкті Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 роки, поняття інфраструктури комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності слід розглядати як синонім інфраструктури інноваційної діяльності, в якій використовуються об'єкти права інтелектуальної власності. Зазначений підхід відображає сучасний етап інноваційної діяльності, яка в переважній більшості має не лінійний характер (створення об'єкта права інтелектуальної власності та його наступна комерціалізація), а циклічно-мережевий характер (нові продукти та послуги створюються за спільної участі науки, суб'єктів господарювання та споживачів, де механізми створення, захисту та використання об'єктів права

інтелектуальної власності мають набагато складнішу природу, чим за лінійного характеру цих процесів) [11].

Отже, для України актуальною необхідністю є докорінний перегляд і перехід на новий етап вдосконалення існуючої державної інноваційної політики з урахуванням успішного досвіду трансформації інноваційної політики країн ЄС. Насамперед це імплементація окремих положень стратегічних документів ЄС щодо: реформування системи управління національною науково-дослідною та інноваційною діяльністю; зміцнення співпраці між науковими установами, зв'язків між освітою, наукою та господарською діяльністю, реалізації спільних програм і посилення транскордонного співробітництва; адаптації національних процедур фінансування до пріоритетів політики, чому сприяє використання податкових пільг та інших фінансових інструментів для заохочення приватних інвестицій у науково-дослідну діяльність [24]. У такий спосіб, як зазначено в положеннях Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р (зі змінами), забезпечення сприятливих умов для утворення та функціонування інноваційно активних підприємств, розвитку національної інноваційної екосистеми, залучення вітчизняних та іноземних інвесторів буде сприяти сталому інноваційному розвитку держави [22], що вимагається у відповідь на нові глобальні виклики, які постають сьогодні перед кожною країною світу.

Тому, як було розглянуто, головною умовою сучасного інноваційного розвитку України є розбудова ефективної національної інноваційної екосистеми, в якій із метою підвищення рівня технологічного розвитку країни здійснюється тісна співпраця суб'єктів інноваційної діяльності. У такий спосіб розвиток складових національної інноваційної екосистеми значно залежить від визначення на загальнодержавному рівні підходів, стратегії, вибору моделі формування інноваційної екосистеми, зокрема

впровадження концепції «Відкриті інновації 2.0». Слід зазначити, що визначення поняття національної інноваційної екосистеми визначено в Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р (зі змінами), відповідно до положень якої національна інноваційна екосистема визначається як сукупність інституцій, відносин, а також різних видів ресурсів, які задіяні в процесі створення та застосування наукових знань і технологій, що мають забезпечити розвиток інноваційної діяльності [22]. Подібне визначення поняття національної інноваційної екосистеми надається також у ч. 1 ст. 1 проєкту Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» від 2021 року, яка розглядається як сукупність інституцій, відносин, фінансових і правових інструментів, елементів інноваційної інфраструктури, а також ресурсів (науково-технічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних і культурно-освітніх), задіяних у процесі створення та застосування наукових знань і технологій, що забезпечують розвиток інноваційної діяльності [18]. Водночас в умовах набуття інноваційною діяльністю циклічно-мережевого характеру, вважаємо більш коректним на законодавчому рівні розкрити правову сутність національної інноваційної екосистеми не через поняття «сукупності», а через поняття «мережі».

Детально аналізуючи правові норми Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р (зі змінами), можна наголосити, що її лейтмотивом є положення, що національна інноваційна екосистема має забезпечувати реалізацію інноваційного шляху розвитку, а також підвищувати розвиток інноваційної культури в державі, використовуючи, крім фінансових, інші механізми розвитку інноваційної діяльності [22], зокрема правові. Тому, концепція відкритих інновацій постійно вдосконалюється з правової позиції з метою створення відкритих

інноваційних екосистем. Водночас, слід звернути увагу на актуальну проблему, що в Україні досі відсутня цілісна нормативно-правова база державної підтримки відкритих інноваційних екосистем та Національна дорожня карта їх розвитку в Європейському дослідницькому просторі (ЄДП).

У Дорожній карті інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) 2018 року вказано, що одним із інструментів для ефективного трансферу знань і впровадження відкритих інновацій є розробка та впровадження Стратегії інноваційного розвитку держави з відповідними розділами з трансферу технологій та відкритих інновацій, ефективного використання нематеріальних активів, а також нормативно-правове забезпечення реалізації Стратегії, узгодження її зі стратегіями розумної спеціалізації. Також визначено, що одним із таких інструментів є оновлення урядової Стратегії захисту та використання інтелектуальної власності на основі європейських практик відкритого доступу та відкритих інновацій [19]. Тому, одним із головних завдань сьогодні є реалізація ефективної політики держави у сфері інтелектуальної власності як невід'ємної складової державної інноваційної політики для цілеспрямованого керівництва технічним прогресом у напрямку прискорення цілей стійкості та спільного процвітання.

З метою реалізації державної інноваційної політики нещодавно було прийнято Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р (зі змінами), яка визначає ефективну модель державної підтримки інноваційної діяльності та елементи інноваційної екосистеми. Відповідно до положень даної Стратегії значно критикуються підходи до формування та реалізації державної інноваційної політики. Зазначено, що незважаючи на наявність окремих елементів, відсутня цілісна національна інноваційна екосистема, призначення якої – створення

інноваційних продуктів (процесів) та їх швидке виведення на ринок інтелектуальної власності. Для вдосконалення підходів до формування та реалізації державної інноваційної політики у цій Стратегії визначається, що державна інноваційна політика має фокусуватися на напрямках, які відповідають інноваційному процесу в Україні, враховуючи інтереси всіх заінтересованих сторін. Саме тому важливим є налагодження співпраці між усіма учасниками інноваційного процесу, які сприяють інноваціям на всіх етапах створення та впровадження інноваційного продукту [22]. Отже, можна детально простежити відсутність дійсно системного підходу до формування та реалізації державної політики у сфері інноваційної діяльності в Україні.

Проаналізувавши правові норми Плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2021 р. № 1687-р (зі змінами) [16], можна дійти висновку, що його правові норми потребують подальшого вдосконалення, оскільки вони не зовсім відповідають актуальним сьогодні викликам стрімкого розвитку інноваційної діяльності в умовах використання концепції відкритих інновацій. Так, в ньому, хоча й закріплені окремі важливі правові засади та елементи концепції відкритих інновацій, водночас так і не знайшли свого закріплення поняття відкритих інновацій і відкритої інноваційної екосистеми. Однак, ще в проєкті розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на 2019-2021 роки» від 2019 року [17] вони були закріплені.

Отже, Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р (зі змінами), передбачає непряму державну підтримку інноваційної діяльності щодо створення сприятливих умов для розвитку

інноваційної діяльності в межах інноваційної екосистеми, де виникають інновації, що генеруватиме об'єкти права інтелектуальної власності; створення інфраструктурної системи, яка має потужний характер (наукових, індустріальних і технологічних парків тощо); значне вдосконалення нормативно-правових актів, за допомогою правових норм яких здійснюється ефективна охорона прав інтелектуальної власності (у Стратегії зазначається, що на етапі трансферу інновацій із використанням інструментів державної політики повинна бути розв'язана проблема розбіжності щодо врегулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності між ЦК України та актами спеціального законодавства України, що регулюють зазначену сферу відносин [22]) та сприяння активному розвитку українських інноваційних технологічних стартапів.

Водночас особливо важливим є наближення державної політики у сфері інтелектуальної власності України до єдиної політики ЄС у сфері інтелектуальної власності. Впровадження елементів парадигми «Відкриті інновації» в Україні є важливим завданням для інтеграції України до ЄДП через виконання спільних інноваційних проєктів в промисловості, що проводиться, зокрема в співпраці ЗВО різних країн світу. Потрібно наголосити, що важливим для України є приєднання саме до нової парадигми «Відкриті інновації 2.0», заснованої на моделі «чотирьох спіралей», де суб'єкти публічного адміністрування, суб'єкти господарювання, освітній і науковий сектори та громадяни співпрацюють, щоб спільно створювати об'єкти права інтелектуальної власності. Так, нагальним викликом для України є приєднання до європейської ініціативи «Відкриті інновації», що передбачено Дорожньою картою інтеграції до Європейського дослідницького простору, яка була затверджена ще в 2018 році колегією Міністерства освіти і науки України.

У Дорожній карті інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) 2018 року [19] наголошено, що

розвиток сучасної національної дослідницької системи України повинен відбуватися в контексті загального реформування економіки та побудови потужної інноваційної економічної системи. Створення єдиного ЄДП і сучасних цифрових платформ відкритих інновацій [13] є вірним дороговказом при формуванні загальноєвропейського ринку ідей, знань, досліджень, нововведень, відкритої науки, що забезпечить: 1) покращення обміну науковими знаннями; 2) багаторівневий, структурований обмін інформаційними галузевими потоками; 3) поширення знань, досвіду, навичок і компетенцій між стейкхолдерами (університетами, бізнес-організаціями, державними та громадськими організаціями) [23].

У Дорожній карті інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) 2018 року наголошується, що фіксація й облік інтелектуальної власності у наукових установах і ЗВО не є достатніми. Центри й мережі трансферу технологій належним способом не інтегровано між собою та з іншими елементами інноваційної інфраструктури країни. Незважаючи на зобов'язання України щодо розвитку науково-технічного та наукового потенціалу відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС наразі існує неузгодженість із Європейською політикою передачі знань і відкритих інновацій. Розвиток інноваційних екосистем відповідно до європейської парадигми «Відкриті інновації 2.0» відбувається завдяки залученню до інноваційного процесу у відкритих інноваційних екосистемах усіх заінтересованих сторін – промислових підприємств, державних установ, академічних кіл, громадян для створення нових ринків, продуктів, послуг внаслідок переходу від лінійних інновацій до паралельних взаємопов'язаних інноваційних процесів. Отже, відкрита інноваційна екосистема – комунікаційний інструмент публічно-приватного партнерства, спрямований на об'єднання засобів і ресурсів (або як зазначається в науковій літературі «об'єднання патентів» [8]) і надання різного виду послуг суб'єктами інноваційної діяльності, що взаємодіють

між собою на договірних засадах, усіх зацікавлених сторін для створення нових знань, продуктів, послуг, технологічних ринків внаслідок переходу від лінійних інновацій до інноваційних процесів, які мають паралельний взаємозв'язок. Тому, необхідно встановити систему стимулів для розвитку інноваційної діяльності, зокрема інноваційних технологічних стартапів, спін-оф компаній, інших суб'єктів інноваційної діяльності ще на початковій стадії реалізації їх інноваційних проєктів. Водночас, на нашу думку, недоліком у положеннях Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) 2018 року є визначення відкритої інноваційної екосистеми тільки як комунікаційного інструменту публічно-приватного партнерства, оскільки правові механізми концепції відкритих інновацій включають регулювання як приватно-приватних, так і публічно-приватних партнерських правовідносин.

Згідно з положеннями Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) 2018 року підкреслюється, що в частині реалізації пріоритету 2б «Оптимальне використання державних інвестицій у дослідницькі інфраструктури» необхідно реалізувати, зокрема ціль щодо забезпечення відкритого доступу до співробітництва з Європейськими дослідницькими інфраструктурами державних наукових установ, університетів та інноваційних МСП. У частині реалізації підпріоритету 5а «Трансфер знань та відкриті інновації» визначено необхідність запровадження на основі досвіду країн ЄС нових механізмів та інструментів політики у сфері інноваційної діяльності на національному рівні, максимального поширення та використання наукових результатів для конкурентоспроможної економіки, інновацій і сталого розвитку, а також охорони прав інтелектуальної власності та ефективного використання об'єктів права інтелектуальної власності. Інструментами для забезпечення трансферу знань і впровадження відкритих інновацій є: оновлення національних пріоритетів розвитку науки і техніки, інноваційної

діяльності з урахуванням тенденцій ЄС; визначення пріоритетних напрямів розвитку відкритих інновацій; створення офісу міжнародного трансферу знань для координації участі в міжнародних відкритих екосистемах, а також для консультацій на рівні держави та окремих стейкхолдерів (міжнародний центр компетенцій); створення відкритих інноваційних екосистем у кожному з пріоритетних напрямів та участь у відповідних передових європейських інноваційних екосистемах; створення та ресурсне забезпечення регіональних центрів (офісів) трансферу знань та відкритих інновацій; запровадження щорічного моніторингу комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності, що були поставлені на баланс; використання ліцензій відкритого доступу в Україні; розробка критеріїв оцінювання та моніторингу трансферу знань для наукових установ і промисловості [19].

Слід зазначити, Україна, яка вперше стала асоційованим учасником Рамкової програми з досліджень та інновацій ЄС «Горизонт 2020», розпочала підготовку та адаптацію до входження до програми «Горизонт Європа». В Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, схваленій Постановою Верховної Ради України від 04.10.2019 р. № 188-IX, закріплено, що Україна приєднається до рамкової програми «Горизонт Європа» та можливостей ЄДП [21]. До завдань, які Україна поставила перед собою на цьому шляху й деталізувала їх в оновленій Дорожній карті з інтеграції науково-інноваційної системи України до європейського дослідницького простору, затвердженій наказом Міністерства освіти і науки України від 10.02.2021 р. № 167 [15] у частині реалізації пріоритету 5а «Трансфер знань та відкриті інновації», віднесено необхідність досягнення подібної до визначеної в Дорожній карті інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) 2018 року цілі щодо запровадження на національному рівні механізмів та інструментів політики відкритих інновацій і поширення використання результатів наукових досліджень для

конкурентоспроможної економіки та сталого розвитку за допомогою реалізації таких завдань: удосконалення нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності, механізмів та інструментів стимулювання і підтримки розвитку інноваційної діяльності; внесення змін у законодавство в частині створення нової системи пріоритетних напрямів розвитку інноваційної діяльності, орієнтованих на досягнення цілей сталого розвитку; формування культури та набуття навичок відкритих інновацій для ефективної взаємодії освіти, науки, бізнесу та громадянського суспільства; розробки та впровадження системи оцінки та моніторингу трансферу знань і відкритих інновацій; сприяння участі наукових установ, ЗВО та суб'єктів інноваційної діяльності в процесі розробки та впровадження підходу смарт-спеціалізації на регіональному рівні. Також із метою реалізації цього пріоритету зазначено необхідність досягнення цілі щодо розвитку інноваційної інфраструктури з урахуванням найкращих європейських і світових практик через реалізацію завдання формування відкритої національної технологічної платформи для підтримки розгалуженої мережі центрів трансферу технологій і центрів відкритих інновацій, а також забезпечення створення та функціонування регіональних центрів трансферу технологій і відкритих інновацій [14, с. 164; 15].

Отже, повністю погоджуємось із справедливою думкою О. П. Орлюк, що завдяки виваженим крокам Європейської Комісії цілі, завдання та дії, що визначаються на рівні європейських політик, знаходять свого послідовного відображення в актах національного законодавства, зокрема за допомогою запровадження відповідних правових механізмів. Для України, що крокує шляхом євроінтеграції, враховуючи зобов'язання, взяті за Угодою UA-EU, логічним є врахування парадигми відкритості, яка формується в ЄС [14, с. 166-167].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, для суб'єктів інноваційної діяльності

є необхідним інтеграція України до ЄДП та Єдиного цифрового ринку ЄС, активна участь у реалізації концепції «Відкриті інновації 2.0» та прискорення відкритого трансферу технологій. Із метою реалізації Дорожньої карти з інтеграції науково-інноваційної системи України до європейського дослідницького простору, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 10.02.2021 р. № 167 необхідно прийняти урядове рішення на рівні Кабінету Міністрів України.

Негативною є тенденція, що, незважаючи на опублікування з 2008 року EU's Open Innovation Strategy and Policy Group великої кількості Звітів щодо втілення принципів відкритих інновацій і необхідних для цього рамкових умов, сьогодні немає жодної країни в світі, яка б прийняла Національну стратегію відкритих інновацій.

Водночас успішним прикладом розробки окремої стратегії підтримки відкритих інновацій є Національна стратегія відкритих інновацій Австрії до 2025 року, яку було розроблено Федеральним міністерством науки, досліджень та економіки і Федеральним міністерством транспорту, інновацій і технологій у 2016 році. Цікаво, що Австрія – перша країна ЄС, яка розробила Національну стратегію відкритих інновацій. Слід підкреслити, що лідерами розвитку відкритих інновацій є: Швеція, Данія, Німеччина, Фінляндія, також використовують правові засади концепції відкритих інновацій: Велика Британія, Словенія, Іспанія, Словаччина, Хорватія, Естонія, найменш застосовуваною парадигма відкритих інновацій є в Латвії та Румунії. Однак, у цих країнах не було розроблено та прийнято окремої Національної стратегії розвитку відкритих інновацій. Хоча у кількох країнах можна спостерігати тенденцію до впровадження правових засад відкритих інновацій у інші Стратегії, а також залучення представників громадянського суспільства до відкритої інноваційної діяльності. Наприклад, у Німеччині, Фінляндії, Великобританії, Швеції, Іспанії та США відкриті інноваційні принципи та методи зазначаються в ключових

документах Стратегії інноваційної політики, а також існує інтенсивна тенденція переходу до моделі інноваційної діяльності «Quadruple Helix». Сучасні інноваційні стратегії Данії та Естонії прямо не визначають правові механізми відкритих інновацій, але існують ознаки щодо залучення представників громадянського суспільства до провадження відкритої інноваційної діяльності.

Тому, на нашу думку, необхідною є рекомендація розробки та прийняття Національної стратегії відкритих інновацій України, щоб Україна стала взірцем у використанні правових механізмів концепції «Відкриті інновації 2.0» та почала відігравати роль новатора на міжнародному рівні в створенні та впровадженні рамкових умов за допомогою розробки та прийняття окремої стратегії розвитку відкритих інновацій із метою включення правових засад відкритих інновацій на стратегічному рівні та відкриття мережі суб'єктів інноваційної діяльності.

Література

1. Alexy O., Criscuolo P., Salter A. J. Does IP strategy have to cripple open innovation? *MIT Sloan Management Review*. 2009. Vol. 51, Issue 1. P. 71-77.
2. Андрощук Г. О. Україна в Глобальному інноваційному індексі. *Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні* : X Міжнародний бізнес-форум, 21 березня 2017 року. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. С. 16–20.
3. Bénézec D. The Open Innovation model: some issues regarding its internal consistency. *Journal of Innovation Economics & Management*. 2012. No 10. P. 145–165.
4. Brem A., Nylund P. A., Hitchen E. L. Open innovation and intellectual property rights: How do SMEs benefit from patents, industrial designs,

- trademarks and copyrights? *Management Decision*. 2017. Vol. 55, No 6. P. 1285–1306.
5. Curley M., Salmelin B. *Open Innovation 2.0: The New Mode of Digital Innovation for Prosperity and Sustainability*. Springer, 2018. 147 p.
 6. Deschamps I., Macedo M. G., Eve-Levesque Ch. *University-SME Collaboration and Open Innovation: Intellectual-Property Management Tools and the Roles of Intermediaries*. *Technology Innovation Management Review*. 2013. No 3. P. 33–41.
 7. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. *Better regulations for innovation-driven investment at EU level : commission staff working document*. Publications Office, 2016. 40 p.
 8. Grzegorzczuk T. *Managing intellectual property: Strategies for patent holders*. *The Journal of High Technology Management Research*. 2020. Vol. 31, Issue 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/341214530_Managing_intellectual_property_Strategies_for_patent_holders
 9. Hagedoorn J., Zobel A.-K. K. *The role of contracts and intellectual property rights in open innovation*. *Technology Analysis and Strategic Management*. 2015. Vol. 27, No 9. P. 1050–1067.
 10. Leveque F., Meniere Y. *Copyright versus Patents: The Open Source Software Legal Battle*. *Review of Economic Research on Copyright Issues*. 2007. Vol. 4 (1). P. 27–46.
 11. *Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 роки : проєкт від 06 листопада 2019 року*. URL: https://drive.google.com/file/d/1oqjabxZiTempwJjaZsO1NoLt7fvP_qxj/view
 12. Veer T., Lorenz A., Blind K. *How open is too open? The mitigating role of appropriation mechanisms in R&D cooperation settings*. *R&D Management*.

Special Issue : Management of external resources in R&D. 2016. Vol. 46, Issue S3. P. 1113–1128.

13. Опекун О. «Відкриті інновації» в моделі функціонування регіональної інноваційної екосистеми. *Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема* : Навчальний посібник для вищих навчальних закладів / авт. кол. : Ю. М. Бажал, І. В. Бакушевич, У. Венесаар та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Ю. М. Бажала. К. : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2015. С. 222–225.
14. Орлюк О. П. Політика відкритої науки в Європейському Союзі як глобальний орієнтир для України: правовий вимір. *Теорія і практика інтелектуальної власності.* 2021. № 6. С. 158–172.
15. Про затвердження дорожньої карти з інтеграції науково-інноваційної системи України до європейського дослідницького простору : наказ Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2021 року № 167. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/02/12/edp-nakaz.pdf>
16. Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2021 року № 1687-р (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text>
17. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на 2019-2021 роки : проект розпорядження Кабінету Міністрів України від 2019 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-rozporядzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-realizaciyi-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoyi-diyalnosti-na-2019-2021-roki>

18. Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності : проєкт Закону України від 2021 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/gromadske-obgovorennya-zakonproyekt-shodo-pidtrimki-ta-rozvitku-innovacijnoyi-diyalnosti>
19. Про схвалення дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) : рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 22 березня 2018 року № 3/1-7. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf>
20. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
21. Про схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України : Постанова Верховної Ради України від 4 жовтня 2019 року № 188-IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-20#Text>
22. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>
23. Second EOSC Stakeholders Forum, November 21–22, 2018. Austria Center Vienna, 2018. URL: <https://eoscpilot.eu/search/node/Second%20EOSC%20Stakeholders%20Foru>
24. Хаустов В. К. Інноваційний вимір курсу України на євроінтеграцію. *Економіка і прогнозування*. 2018. № 2. С. 135–150.

References

1. Alexy O., Criscuolo P., Salter A. J. Does IP strategy have to cripple open innovation? *MIT Sloan Management Review*. 2009. Vol. 51, Issue 1. P. 71–77.
2. Androshchuk H. O. Ukraina v Hlobalnomu innovatsiinomu indeksii. *Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini* : Kh Mizhnarodnyi biznes-forum, 21 bereznia 2017 roku. Kyiv : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2017. S. 16–20.
3. Bénézech D. The Open Innovation model: some issues regarding its internal consistency. *Journal of Innovation Economics & Management*. 2012. No 10. P. 145–165.
4. Brem A., Nylund P. A., Hitchen E. L. Open innovation and intellectual property rights: How do SMEs benefit from patents, industrial designs, trademarks and copyrights? *Management Decision*. 2017. Vol. 55, No 6. P. 1285–1306.
5. Curley M., Salmelin B. *Open Innovation 2.0: The New Mode of Digital Innovation for Prosperity and Sustainability*. Springer, 2018. 147 p.
6. Deschamps I., Macedo M. G., Eve-Levesque Ch. University-SME Collaboration and Open Innovation: Intellectual-Property Management Tools and the Roles of Intermediaries. *Technology Innovation Management Review*. 2013. No 3. P. 33–41.
7. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. Better regulations for innovation-driven investment at EU level : commission staff working document. Publications Office, 2016. 40 p.
8. Grzegorzczak T. Managing intellectual property: Strategies for patent holders. *The Journal of High Technology Management Research*. 2020. Vol. 31, Issue 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/341214530_Managing_intellectual_property_Strategies_for_patent_holders

9. Hagedoorn J., Zobel A.-K. K. The role of contracts and intellectual property rights in open innovation. *Technology Analysis and Strategic Management*. 2015. Vol. 27, No 9. P. 1050–1067.
10. Leveque F., Meniere Y. Copyright versus Patents: The Open Source Software Legal Battle. *Review of Economic Research on Copyright Issues*. 2007. Vol. 4 (1). P. 27–46.
11. Natsionalna stratehiia rozvytku sfery intelektualnoi vlasnosti v Ukraini na period 2020-2025 roky : proiekt vid 06 lystopada 2019 roku. URL: https://drive.google.com/file/d/1oqjabxZiTempwJjaZsO1NoLt7fvP_qxj/view
12. Veer T., Lorenz A., Blind K. How open is too open? The mitigating role of appropriation mechanisms in R&D cooperation settings. *R&D Management. Special Issue : Management of external resources in R&D*. 2016. Vol. 46, Issue S3. P. 1113–1128.
13. Opekun O. «Vidkryti innovatsii» v modeli funktsionuvannia rehionalnoi innovatsiinoi ekosystemy. *Innovatsiine pidpriemnytstvo: kreatyvnist, komertsializatsiia, ekosystema* : Navchalnyi posibnyk dlia vshchychkh navchalnykh zakladiv / avt. kol. : Yu. M. Bazhal, I. V. Bakushevych, U. Venesaar ta in. / za red. d-ra ekon. nauk, prof. Yu. M. Bazhala. K. : Univ. vyd-vo PULSARY, 2015. S. 222–225.
14. Orliuk O. P. Polityka vidkrytoi nauky v Yevropeiskomu Soiuzi yak hlobalnyi oriientyr dlia Ukrainy: pravovyi vymir. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 2021. № 6. S. 158–172.
15. Pro zatverdzhennia dorozhnoi karty z intehratsii naukovo-innovatsiinoi systemy Ukrainy do yevropeiskoho doslidnytskoho prostoru : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 10 liutoho 2021 roku № 167. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/02/12/edp-nakaz.pdf>
16. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2021-2023 roky z realizatsii Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku :

- rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 9 hrudnia 2021 roku № 1687-r (zi zminamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text>
17. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo realizatsii Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na 2019-2021 roky : proiekt rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2019 roku. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-rozporyadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-realizaciyi-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoyi-diyalnosti-na-2019-2021-roki>
18. Pro pidtrymku ta rozvytok innovatsiinoi diialnosti : proiekt Zakonu Ukrainy vid 2021 roku. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/gromadske-obgovorennya-zakonoprojekt-shodo-pidtrimki-ta-rozvitku-innovacijnoyi-diyalnosti>
19. Pro skhvalennia dorozhnoi karty intehratsii Ukrainy do Yevropeiskoho doslidnytskoho prostoru (ERA-UA) : rishennia kolehii Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 22 bereznia 2018 roku № 3/1-7. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf>
20. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 sichnia 2018 roku № 67-r (zi zminamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
21. Pro skhvalennia Prohramy diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy : Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 4 zhovtnia 2019 roku № 188-IX (zi zminamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-20#Text>
22. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia

2019 roku № 526-r (zi zminamy). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>.

23. Second EOSC Stakeholders Forum, November 21–22, 2018. Austria Center Vienna, 2018. URL:

<https://eoscpilot.eu/search/node/Second%20EOSC%20Stakeholders%20Foru>

24. Khaustov V. K. Innovatsiinyi vymir kursu Ukrainy na yevrointehratsiiu. *Ekonomika i prohnozuvannia*. 2018. № 2. S. 135–150.